

Vértessomló környékének földtana a barnaköszén-kutatások tükrében

A Tatabányai Szénbányák irányításával és szervezésében 1987-ben indul be a vértessomló külfejtéses bányászat. A területen — 1780-ban Magyarországon harmadikként — már működött bánya, melynek adatait felhasználva indították a földtani kutatásokat. A kutatások lefolyását és eredményeit ismerteti a cikk, melyből a terület földtani felépítéséről, szénvagyon-helyzetéről és művelési lehetőségéről is tájékozódhatunk.

A továbbkutatási lehetőségekről és indokoltságáról is kapunk ismertetést.

BEVEZETÉS

1780-ban kezdetleges bányászkodás indult a térség határában kibúvásban talált oligocén szén kitermelésére. A kevés szénvagyon, továbbá a szállítási nehézségek miatt az 1893-ig tartó bányászat nem sokat fejlődött. Kezdetben a terület tulajdonosa, gróf Eszterházy termeltette a szenet, majd bérbeadta a bányát, de a bérlők sem tudták a termelést fejleszteni, ezért a további kísérletekkel felhagytak. A részvénytársaságok azonban a múlt század végén megindult nagyobb szénkutatások tervezésénél nem hagyták figyelmen kívül ezt a területet sem, így került a szénkutatási jog a Magyar Ált. Kőszénbánya Rt. kezébe, akik 1895 júniusában kezdték meg a kutatást. Ekkor azonban a fő cél már az eocén

telepek kutatása volt, a szakemberek ugyanis felismerték, hogy itt az oligocén rétegek alatt a Dorogon már megismert széntelepeket is tartalmazó eocén rétegsor is kifejlődhetett.

A kutatásokat siker koronázta, ugyanis a negyedik fúrás már — a későbbi tatabányai medence déli peremén — megfúrta a több méter vastag eocén barnaköszén-telepet, amely a közel 100 évig szenet adó tatabányai szénmedence kutatását indította el. Ez a tény pedig hosszú ideig háttérbe szorította a vértessomló terület kutatását. (2. sz. átnézeti térkép.)

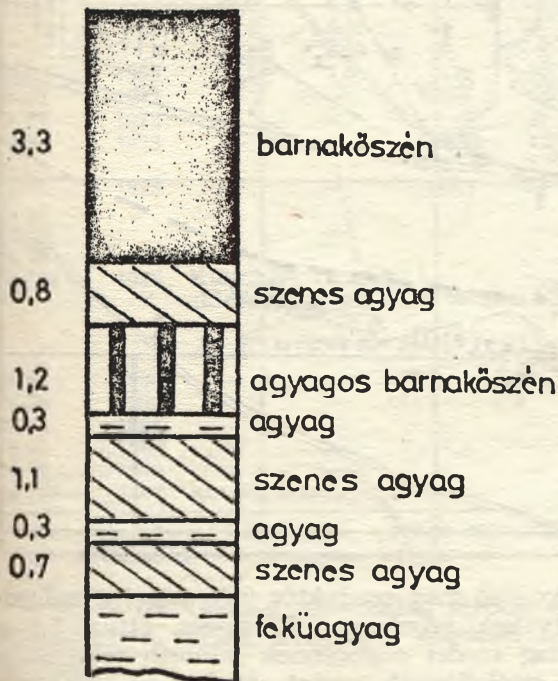
I. A TERÜLETEN FOLYTATOTT KUTATÁSOK

1. Oligocén barnaköszén-kutatás és -termelés

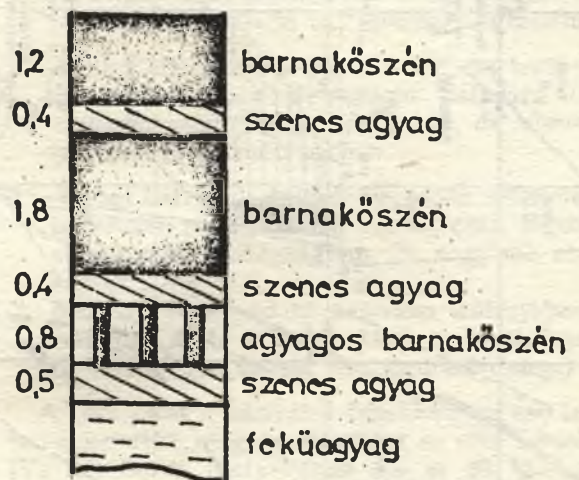
A kibúvásban talált barnaköszén-előfordulás kutatását főleg kutatóvágatokkal végezték a kezdetleges bányászkodás során. Régi térképeken (lásd: 2. sz. térkép) néhány fúrást feltüntetnek, amellyel az ismert szénterület további kiterjedését kutatták. Ezek feltárására azonban nem került sor.

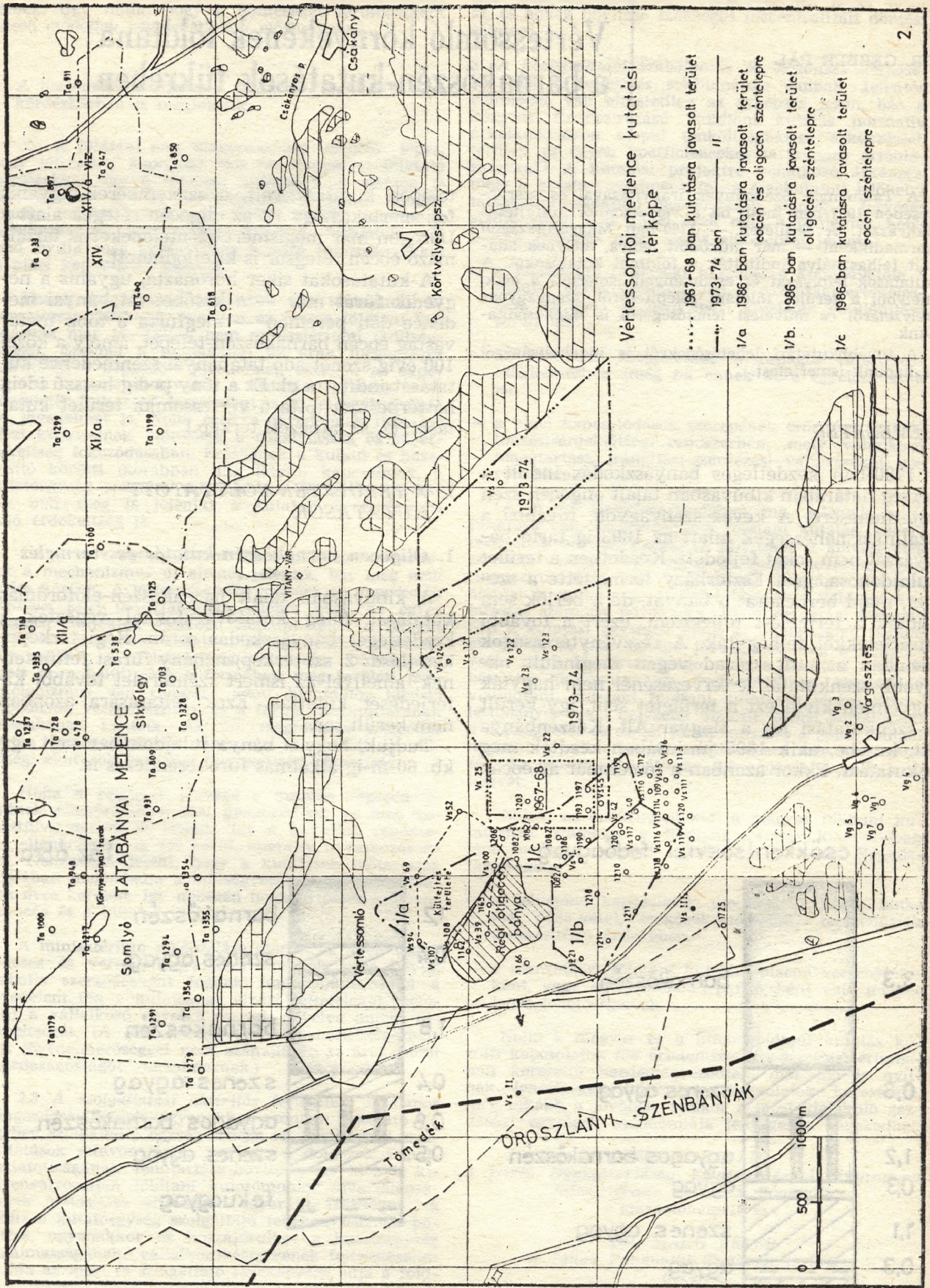
Tudjuk, hogy a bánya tulajdonában volt egy kb. 60 m-ig alkalmas fúróberendezés is.

csökkentsősvízi fedőagyag

1.sz. ábra

Vertessomlói medence kutatási térképe

- 1967-68 ban kutatásra javasolt terület
- II ---
- I/a 1986-ban kutatásra javasolt terület eocén és oligocén széntelepre
- I/b. 1986-ban kutatásra javasolt terület oligocén széntelepre
- I/c 1986-ban kutatásra javasolt terület eocén széntelepre

2. Az eocén széntelepek kutatása 1895—1896

A kutatás kezdeményezője Hönsch Ede, aki szakvéleményében a dorogi analógiára hivatkozva 4 fúrás lemélyítését javasolja.

Az első még produktív volt, közel a működő bányához, azonban a 80 m-ben átfúrt 1,2 m vastag szenet oligocénnek minősítették. Utólagos értékelésünk szerint azonban ez már eocén telep volt.

Régi fúrások barnaköszén-adatai

Fúrás száma	Fúrás éve	Oligocén telep		Eocén telep	
		mélység	vastagság	mélység	vastagság
1011	1955	—	—	—	—
1082/1	1954	—	—	54,37	1,28
1082/1	—	—	—	61,50	1,10
1082/2	1954	39,2	0,2	59,4	1,20
1082/2	—	—	—	60,8	1,40
1082/3	1954	—	—	—	—
1082/4	1954	—	—	69,8	0,48
1091	1955	—	—	—	—
1092/a	1955	—	—	—	—
1094/a	1955	202,3	0,1	217,9	1,79
1099	1955	—	—	241,	0,30
1099	1955	—	—	242,6	2,2
1099	—	—	—	247,3	0,7
1104	1956	235,9	0,2	—	—
1104	—	236,1	1,0	—	—
1104	—	239,7	0,85	—	—
1162	1956	18,0	0,25	30,6	0,55
1162	—	18,8	0,72	—	—
1162	—	19,9	0,45	—	—
1165	1956	21,9	1,18	52,4	0,58
1166	1957	—	—	—	—
1186	1957	57,8	10,06	—	—
1190	1957	61,2	0,63	—	—
1190	—	72,0	0,51	—	—
1193	1957	—	—	44,0	1,55*
1193	1957	—	—	45,3	2,20*
1197	1957	—	—	—	—
1199	1957	—	—	—	—
1203	1957	—	—	114,4	2,04
1203	—	—	—	122,0	1,87*
1205	1957	64,7	0,05	—	—
1205	—	65,3	0,20	—	—
1205	—	66,0	0,06	—	—
1206	1957	—	—	77,7	0,2
1206	—	—	—	82,1	3,2*
1210	1957	34,0	0,2	—	—
1210	—	34,6	0,4	—	—
1210	—	38,0	0,3	—	—
1210	—	39,6	0,3	—	—
1211	1957	88,0	0,3	—	—
1211	—	88,7	0,25	—	—
1211	—	90,7	0,35	—	—
1214	1957	28,0	0,30	—	—
1218	1957	40,0	0,3	—	—
1218	—	42,6	0,3	—	—
1218	—	43,0	0,55	—	—
1218	—	43,8	0,53	—	—
1221	1958	25,6	1,8	—	—
Vs 22	1972	—	—	129,8	1,6
Vs 23	1972	—	—	—	—
Vs 24	1973	—	—	127,40	1,0*
Vs 24	—	—	—	141,70	1,5*
Vs 24	1973	—	—	146,1	2,4*
Vs 24	—	—	—	—	—
Vs 25	—	—	—	—	—
Vs 26—	—	—	—	—	—
Vs 108-ig	1986	Külfejtési fúrások (kivéve az alábbi 5 „B” területi fúrás)			
		A „B” terület fúrásai:			
Vs 35	1986	—	—	37,7	1,0
Vs 36	1986	—	—	43,7	0,9
Vs 40	1986	—	—	—	—
Vs 42	1986	—	—	—	—
Vs 45	1986	—	—	—	—
Vs 109—	1987	kutatás folytatódik			

*a csillaggal jelölt telepek ált. gyenge minőségűek, túlnyomórésztben szenes agyagnak jelölik.

A II. és III. fúrás gyakorlatilag meddő volt, ez utóbbiban voltak állítólagos oligocén szénnyomok.

A IV. sz. fúrás mint tudjuk eredményes volt, ez 118,3 m-ben elérte az 5,8 m vastag eocén

szénteletet, és így „megalapozója lett a hatalmas tatabányai szénbányászatnak és ipartelepnek.” (Tiles)

3. Eocén szénkutató (1954—58. években)

A Tatabányai Szénbányászati Tröszt 26 db kutatófúrást mélyített a területen, amelyből 8 db teljesen meddő, 13-ban oligocén széntelet, ill. nyomok voltak és 10 fúrásban az eocén szénteletet is átfúrták. Az előbbieket közül 4 fúrásban mindkét telepet harántolták. Az ásványvagyomban figyelembe vett 1,0 m vastagságon felül az oligocéni telepet csak 5 fúrásban harántolták, az eocén széntelet viszont 6 fúrásban volt műre érdemes vastagságú. (Lásd 1. sz. tábl.) A kutatás célja az volt, hogy a felhagyott oligocén szénbánya mellett az oligocén szénteletet megkutatassa és amennyiben gazdaságosan leművelhető készlet állna rendelkezésre, azt külfejtéssel leművelje.

Az előbbi kutatási adatok alapján 1967—68-ra tervezett a Tatabányai Szénbányák a területen előzetes és részletes fázisú kutatást (lásd 3. sz. térkép), amely azonban nem valósult meg. Ebben a kutatási javaslatban már a terület kismélységű eocén szénteletének a megkutatását javasolta a jelölt helyen a vállalat.

A 70-es évek elején — 72—73-ban — 4 fúrást mélyített le a MÁFI a területen, amelyből 1 db teljesen meddő, 3 db azonban különböző vastagságú és minőségű telepet harántolt (1. sz. táblázat).

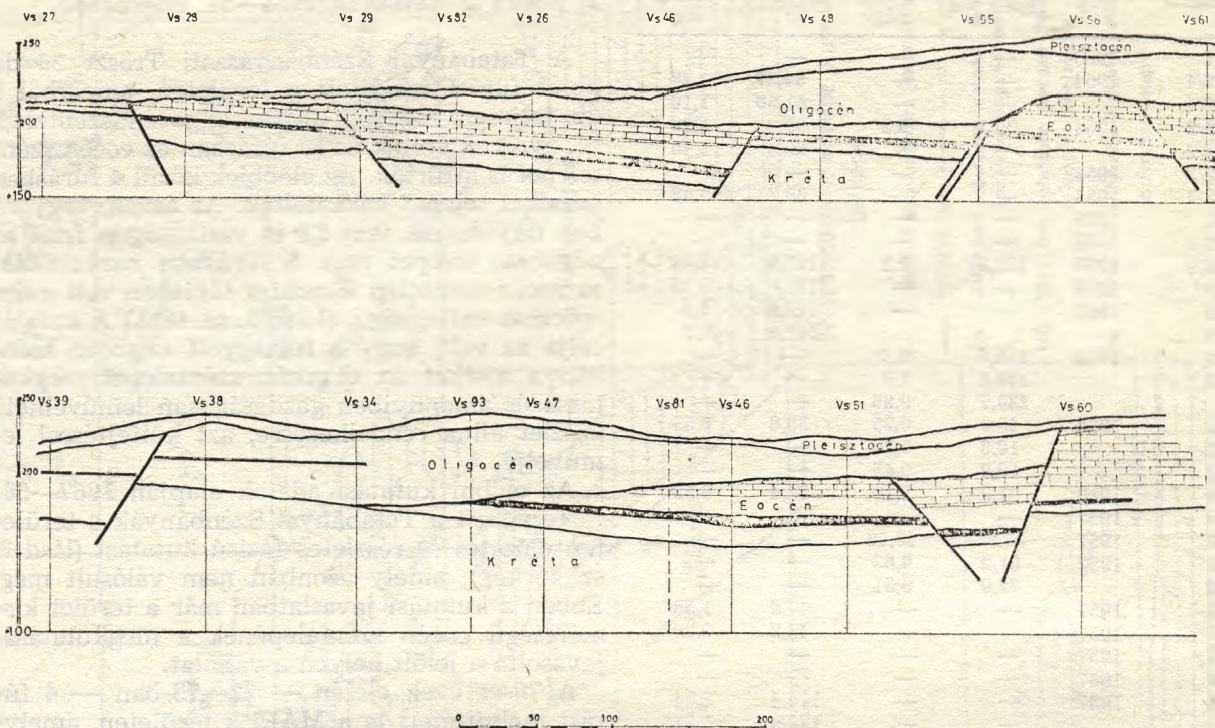
Ilyen előzetes kutatások birtokában kezdtük meg a terület kutatását 1986-ban. A kutatási javaslatunkat, amelyet külfejtésre alkalmas szénterületek kutatására készítettünk, a következőkre alapoztuk:

1. A bányától ÉK-re eső területen — a denudáció ellenére — eocén szénnyomok vannak, feltehetően az eocén szén is kifejlődött és a denudációs határon túl esetleg megtalálható.
2. A régi oligocén bányától délre eső területen az infraoligocén denudáció hatására csak oligocén szénteletek találhatók, de viszonylag nem nagy mélységben.
3. A régi bányától délkeletre eocén szénteletet harántolt mindenütt a fúrás, csak legtöbbször kisebb vastagságban, ill. nagyobb mélységben. Néhány fúrás adata azonban külfejtésre is reményt keltő volt (pl. 1193. sz. fúrásban 44 m-ben 3,75 m vastag az eocén széntelet).

A fúrásokat a bányától északkeletre eső területen kezdtük meg és mindjárt az első fúrásban (Vs 26) 36 m mélységben 3,6 m 20 MJ/kg-os barnaköszén és 1,2 m 13,4 MJ/kg-os agyagos barnaköszén harántoltunk.

Intenzív kutatással 1986. ápr. 21—dec. 2. között 78 db fúrást mélyítettünk 4510 fm-rel.

A kutatás eredményeként jól körülhatárolódott az eocén barnaköszén-terület, amelynek egy részén az oligocén széntelet is megtalálható műre érdemes vastagságban. Külfejtésre történt

a kutatás, így a terület DK-i részén a lehatárolást a 60–65 m alatti mélység szabta meg.

A produktív terület ebben az irányban tovább folytatódik. (5. sz. térkép.)

Tovább folytatjuk a kutatást a területen az időközben megkezdett külfejtéstől délkeletre, valamint ettől keletre egy feltételezett sasbércen. Ez utóbbi három fúrással meddőnek bizonyult, a délkeleti rész kutatása folyamatban van.

II. A TERÜLET FÖLDTANI FELÉPÍTÉSE

1. Alaphegység

A Vértessomlói hegység északnyugati peremén az ókimériai mozgásokkal kialakult öbölben jura üledékképződés is volt, amelyet a környéken talált számos nyom bizonyít. Így jura alaphegységet ismerünk az I, Vs 1210., Vs 35., Vs 122. sz. fúrásokban. Ezek általában liász mészkövek, amelyek alapján feltételezhető, hogy ezen a területen az újkimériai mozgásokkal egy kisebb kiemelkedés volt, majd újabb üledékképződés indult meg a kréta elején.

A kialakult öbölbe benyomuló kréta tengerben a partszegélyen mészkő képződött, az egykori parttól távolodva márgásodik a kőzet, így a megkutatott külfejtés területén főleg márgát ismertünk meg alaphegységként. ÉK-en meredek partszegélyt tétélezhetünk fel, ugyanis ismert a triász alaphegység is Vs 69. sz. fúrásban,

továbbá kréta mészkövet fúrunk a Vs 64., 60., 59., 79., 30., 86., 27., 91., 107. sz. fúrásokban északnyugat felé kiszélesedő sávban. Ez utóbbi helyen kiöblösödéssel számolhatunk, így a Vértessomló község alatt kréta alaphegység valószínűsíthető.

A terület alaphegységtérképe a 4. sz. térképmellékleten látható.

A triász időszakot nóri dachsteini mészkő képviseli, amelyben dolomitos rétegek is megtalálhatók, így tehát az átmeneti összlet felső részét tártuk fel a fúrásokkal. Különösen jellemző ez a Vs 24. sz. fúrásra.

A vértessomlói öböl déli peremét már földolomit alkotja. A kibúvásban a fúrások azonban a medenceüledékek alatt dachsteini mészkövet harántoltak. (Vs 118., Vs 116., Vs 111., Vs 113.) Kréta alaphegységet a barremi-apti márga és mészkő képviseli. A márga zöldesszürke, kemény, kagylós törésű, kevés kővetületet tartalmaz, a mészkő vékonypados szürke krinoideás.

2. Medenceüledékek

A részletesen megkutatott külfejtés alapján a részletes rétegtani felépítés a következő:

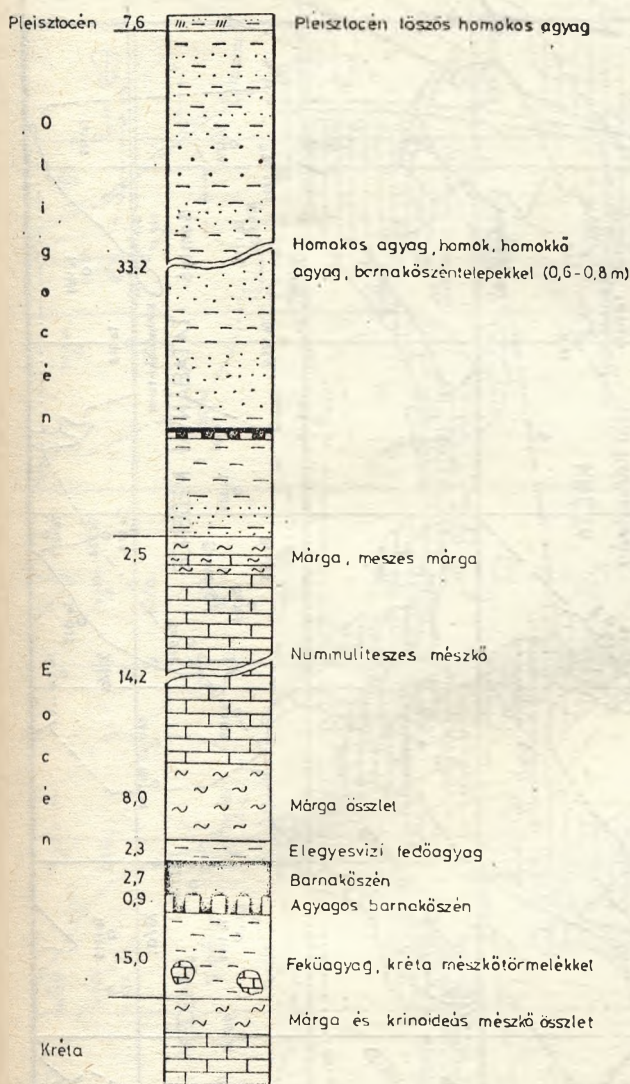
A medenceüledékek a kréta végi kiemelkedés után szárazföldi üledékekkel indulnak.

a) Eocén

Több helyen a mélyedéseket tarka agyag tölti ki, amely ÉK-en kréta mészkő, kavicsokat

A VÉRTÉSSOMLÓI KÜLFEJTÉS ÁTLAGOS FÖLDTANI SZELVÉNYE

M = 1:200

tartalmazó agyagba megy át. A tatabányai fáciesbe tartozó eocén üledékösszletben a szárazföldi képződményeket már édesvízi feké, szürke, kékesszürke, helyenként kaolinos agyag követi, amely a szervesanyag feldúsulásával fokozatosan megy át a széntelepbe.

A telepes összlet tehát legtöbbször szenes agyaggal kezdődik, amely agyagos barnakőszénbe megy át, majd a telep tetején minőségi barnakőszén található.

A telepösszlet jellemző szelvénye:

A minőségi szén fűtőértéke 22 000—18 500 kJ/kg között változik. Az égőpalát 8500 kJ/kg fűtőértékre számítottuk a műrevaló telepes összletben.

A tervezett külfejtés, valamint a kutatási terület ásványvagyona

Terület/kor	Földtani szénvagyont kt	Minőség kJ/kg	Kitermelhető szénvagyont kt	Minőség kJ/kg
Oligocén:				
Külfejtés	145	12 183	138	11 542
Peremi terület	56	12 951	53	12 269
Eocén:				
Külfejtés				
minőségi szén	522	19 615	497	18 610
égőpala	365	12 077	357	11 463
összesen:	887	16 547	854	15 727
Peremi terület	429	16 567	410	15 416
Mind összesen:	1517	15 999	1455	15 115

A telepes összletre zöldesszürke csökkent sósvízi fedőanyaggal települ a jellemző kövületekkel:

Anomia gregaria, *Chantarus brongniarti*, *Meretrix vértessensis*, *Velates schmideli*, *Brachyodontes corrugatus*, *Tivellina pseudopetersis*, *Melania auriculata*, *Meretrix hungarica* stb.

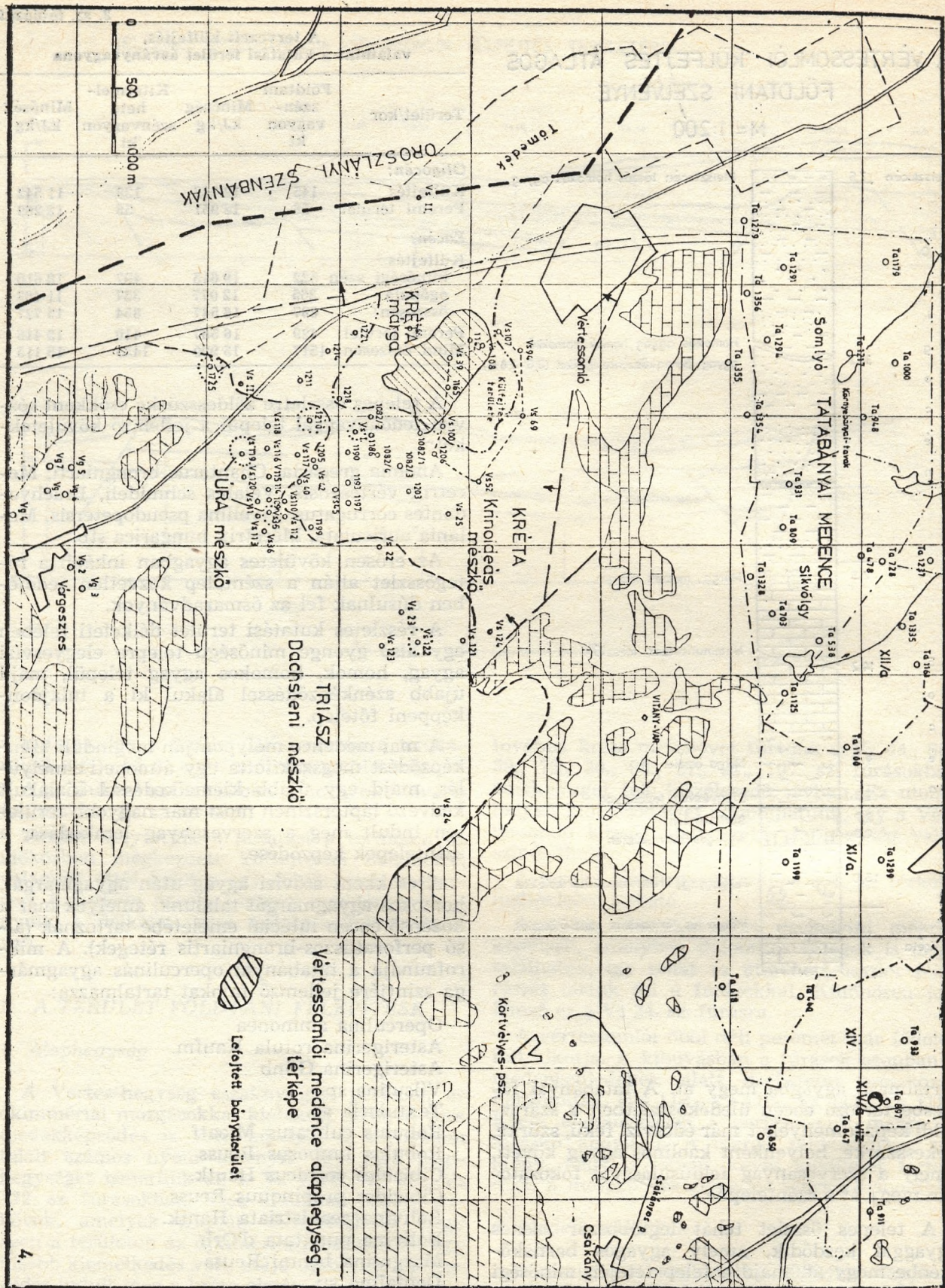
Az erősen kövületes agyagban inkább a rétegösszlet alján a széntelep közvetlen fedőjében dúsulnak fel az ősmaradványok.

A részletes kutatási terület délkeleti felében egy alsó gyenge minőségű telepre elegyesvízi agyag, homok, homokos agyag települ, majd újabb szénképződéssel alakul ki a tulajdonképpen főtelep.

A mai medence mélypontján megindult szénképződést megszakította egy átmeneti elmélyülés, majd egy újabb kiemelkedéssel kialakult kedvező láptérszínen most már nagyobb területen indult meg a szervesanyag lerakódása, a széntelepek képződése.

A csökkent sósvízi agyag után agyagmárgát, homokos agyagmárgát találunk, amelyek már a középső eocén lutéciai emeletébe tartoznak (alsó perforatusos-brongniartis rétegek). A mikrofaunája a tatabányai operculinás agyagmárga szintjére jellemző fajokat tartalmazza:

Operculina ammonica
Asterigerina rotula Kaufm.
Asterigerina Günb
Vilsulina sp.
Textularia sp.
Robulus cultratus Mioatf.
Robulus limbosus Reuss
Cibicides cornicus Hantk.
Cibicides propinquus Reuss
Bolivina seanistriata Hantk.
Bolivina punktata d'Orb
Margulina behmi Reuss
Dentalina sp.
Quinqueloculina sp.
Uvigerina multistriata Hantk.
Nonion sp.
Margulina granosa Hantk.
Clavulina szabói Hantk.
Virgulina schreibersi Cziz
Verniculina tokodensis Hantk.

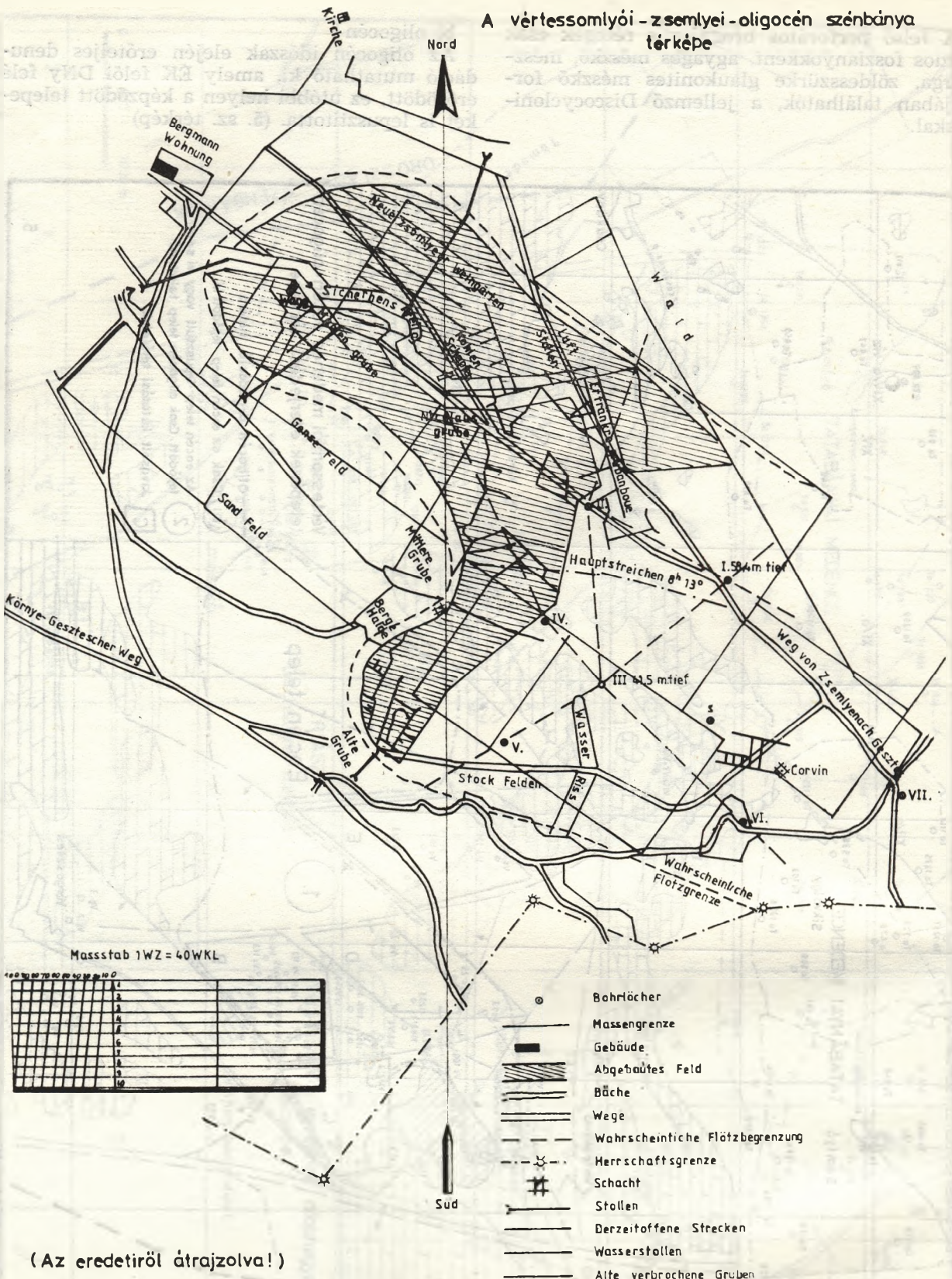

Egy újabb fáciesváltozást jelez a főnummuliteszes mészkő megjelenése, amely a nagy nummuliteszekkel (*N. perforatus*, *N. millicaput*), vastaghéjú kagylókkal és tengeri sünökkel egy partszegélyi faciést képvisel.

A világosszürke kalcitkristályos kemény mészkő (homokos agyagmarga betelepülésekkel) jellemző kövületei az alábbiak:

Ostrea, *Chlamys* sp., *Tirellina* sp., *Ampullina* sp., *Cerithium calcaratum*, *Clavilithes noae* stb.

A vértessomlyói - zsemlyei - oligocén szénbánya térképe

(Az eredetiről átrajzolva!)

Magyar fordítás az eredeti 1830 körüli térképhez

TERKÉPHEZ	
Alte grube	régi bánya
Berge halde	meddő
Bergmann Wohnung	bányászlakás
Gense Feld	láb föld
Hauptstreichen	főcsapás
Kohlen Schapfen	széntároló
Luft Stollen	légakna
Mittlere Grube	középső bánya
Sand Feld	homokföld
Sicherheits Pfeiler	biztonsági pillér
Wahrscheinliche Flözgrenze	valószínű telérhatár

JELMAGYARÁZATHOZ

Bohrlöcher	fúrólukak
Massengrenze	tömeghatár
Gebäude	épület
Abgebautes Feld	leművelt mező
Bäche	patkok
Wege	utak
Wahrscheinliche Flözbegrenzung	valószínű telérhatár
Herrschaftsgrenze	uradalmi határ
Schacht	akna
Stollen	táró
Derzeitoffene Strecken	jelenleg nyitott vágatok
Wasserstollen	viztáró
Alte verbrochene Gruben	régi beomlott bányák

A felső oligocén tehát szárazföldi üledékekkel kezdődik. Ebben homokos, kavicsos, konglomerátumszerű rétegeket találunk, igen sok eocén mészkőtörmelékkal. Erre édesvízi jellegű képződmények következnek, finomodó szem nagysággal, agyagos homok, agyagrétegeket találunk. Helyenként szenes agyag és barnakőszén jelzi, hogy kialakult egy kedvező láptérszín a szénképződésre.

Az oligocén telep elterjedését a 5. sz. térképen tüntettük fel. A várható perspektíváit Gidai (4) foglalta össze. Az újabb ismereteink szerint a vártnál nagyobb mennyiségben található a szeszélyesen változó vastagságú széntelep, amely a részletesen megkutatott területen 0,2—2,4 m közötti vastagságban található, helyenként több padban is. Minősége 21 MJ/kg és 8,5 MJ/kg között szeszélyesen változik, az átlaga azonban 10—13 MJ/kg körül van. Az oligocén telep fedője általában agyag, homokos agyag. A teljes oligocén összlet legnagyobb vastagsága 100 métert meghaladja (1211. sz. fúrás), általában 40—50 m átlaggal számolhatunk.

c) pleisztocén

A pleisztocén időszakot homokos agyag, löszös homok képviseli, amely helyenként tekintélyes vastagságot is elér. Legnagyobb vastagságban a Vs72 sz. fúrásban harántoltuk, ahol 20 m lösz képviseli az időszakot.

III. TOVÁBBI KUTATÁSI PERSPEKTÍVÁK (5. sz. térkép)

A külfejtési terület megkutatása után folytatjuk a felderítő kutatást a Vs 35, Vs 36-os, Vs 109. sz. fúrások körül, ahol nem nagy mélységben ismerjük a széntelepeket, tehát további remény van egy külfejtésre alkalmas terület megkutatására. („B” terület) Hasonlóan nem nagy mélységben található az oligocén telep a „C” területen, (26—40 m között), azonban a vastagsága nem éri el a gazdaságosan letakarítható telepvastagságot. (1,0—2,7 m vastag széntelepeket ismerünk.)

Részletesebb megkutatása indokolt, mert az eddigi tapasztalat szerint a szeszélyesen változó telepvastagsággal viszonylag kis területen jelentős szénvagyton is előfordulhat.

A „D” területen az eocén széntelep a legtöbb fúrásban ismert, azonban települési mélysége, valamint vastagsága alapján gazdaságosan nem művelhető.

Területe azonban kb. 1 km², így ezen belül előfordulhat magasabb helyzetű, ipari minőségű, esetleg külfejtéssel művelhető tektonikai tábla, amelynek leművelése gazdaságosan megoldható. Pld. 1193. sz. fúrás környezetében, ahol 44 m-ben 4,1 m vastag széntelepessésszel 3,35 m vastag barnakőszén, égőpalát és szenes agyagot harántoltak.

Az „E” területet — egy magasabb helyzetű sasbércet — 4 db fúrással megkutatottuk, ezen a területen azonban az alaphegységre már a középső eocén főnummuliteszes mészkő települ, tehát szigetként állt ki ez a terület az eocén

láptérszínből, és csak a középső eocén tenger öntötte el.

A térképen (5. sz.) jelölt, eocén széntelep feltételezett elterjedési határán belül további eocén széntelep feltárására van lehetőség, várhatóan azonban nagyobb mélységben, nem külfejtésre alkalmas kifejlődésben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] *Tiles*: A vértessomlói barnaszénbányászat a magyar bányaművelés és fejlődés történetében. BKL 1932. LXV. 5. sz.
- [2] *Sólyom F.*: Az Északi Vértessomló és a Déli Gerecse földtani felvétele. MÁFI évi jel. 1950.
- [3] *Vitalis I.*: Magyarország szénelőfordulásai. Sopron 1939.
- [4] *Gidai L.*: A Vértessomló—Majk-puszta—Oroszlány környéki oligocén barnakőszéntelepek kutatásának lehetőségei. Bányászati-Kohászati Lapok 119. évf. 2. sz. 1986.
- [5] *Gerber Pál* összeállításában: Vértessomló fel-szinközeli barnaszénkutatás összefoglaló zárójelentése. 1987. (Kézirat)

Dr. Pál Gerber

Geologie der Umgebung von Vértessomló im Lichte der Erkundung auf Braunkohle

Unter Leitung und Organisation der Kohlenbergwerke Tatabánya wird der Tagebau von Vértessomló im Jahre 1987 in Betrieb gesetzt. In diesem Raum war ein Bergwerk — das dritte in Ungarn — bereits im Jahre 1780 in Betrieb, dessen Angaben bei der Organisation der geologischen Erkundungsarbeiten wohl berücksichtigt worden sind. Es wird über den Ablauf und die Ergebnisse der Erkundungsarbeiten berichtet, wobei Anhaltspunkte bezüglich des geologischen Baues des Gebietes, der Tiefenlage der Kohlenflöze und die Möglichkeiten ihres Abbaues gewonnen werden können.

Die Möglichkeiten der Weitererkundung und ihre Berechtigung werden auch erörtert.

Dr. Pál Gerber

Geology of the vicinity of Vértessomló in the light of browncoal exploration

Under management and organization of the Tatabánya Coal Mines Company, the open-pit coal mining of the deposit of Vértessomló will be started in 1987. Third coal mine ever opened in Hungary, a mine pit was worked at this deposit already in 1780. It was in the light of the results achieved that time that the new exploration project was launched. The process and the results of the exploration project are discussed and in this context the geology of the deposit, the position of the coal seams and the possibilities for their exploitation are outlined.

In addition, the reader is informed on the possibilities and justification of an exploratory follow-up.

Д-р Пал Гербер

Геология района с. Вертешшомло в свете поисков бурого угля

Под руководством Татабаньенского горнодобывающего предприятия угольной промышленности и в результате проведенных им организаторских работ в 1987 году будет начата разработка угольного месторождения Вертешшомло открытым способом. В рассматриваемом районе уже в 1780 г. работала шахта, причем с использованием данных об этой старинной горнодобывающей деятельности были начаты новые геологоразведочные проекты. В статье рассматриваются история и результаты поисково-разведочных работ, по которым можно также судить о геологическом строении района, о положении угольных пластов и о возможностях их разработки.

Кроме того приводится соответствующая информация также и о возможностях дальнейшей разведки и об обоснованности постановки таких работ.

KÖNYVISMERTETÉS

D. Alliquander Ö.—dr. Szabó Gy.: *Bányászat II. — Fluidumbányászat. Műszaki Értelmező Szótár 66. Akadémiai Kiadó Budapest 1987. 459 p.*

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, Kőolaj-, Földgáz- és Vízbányászati Szakosztálya 1974-ben műszaki értelmező szótár szerkesztését, ill. kiadását határozta el, az 1967-ben az Akadémiai Kiadó (ill. a Terra Kiadó) által a Műszaki Értelmező Szótár sorozat 28. sz. alatt megjelentetett, de már hosszú ideje nem kapható dr. Szilas A. Pál: Kőolaj- és Földgázbányászat c. értelmező szótárának pótlására.

Az OMBKE Kőolaj-, Földgáz- és Vízbányászati Szakosztálya e lényegesen bővebb, az akkori mindössze 1200 szó helyett 3500—3700 szó értelmezésére tervezett, sőt immár meg is jelent szótárral, amely a *Bányászat II., Fluidumbányászat* alcímet viseli — segítséget kívánt, ill. most már kíván nyújtani a kiszélesedett szakmai körű „fluidumbányász” tagságának, s ezen belül a geológus, geofizikus, mélyfúrásai, a kőolaj-, földgáz-, víz ill. termálfvíz-bányászattal, valamint a rezervoármérnöki tudományággal foglalkozó mérnököknek, technikusoknak az idegennyelvű, — elsősorban az angol és orosz nyelvű irodalmának megértéséhez, az irodalmában való elmélyüléshez, sőt esetleg az ilyen nyelveken való aktív műveléséhez.

Ez a szótárkiadási szándék messzemenően beleillett az OMBKE terveibe és aktuális volt, mivel az OMBKE a bányászat és a kohászat egészének megfelelő tudományágai irodalmának mind aktívabb művelése érdekében, az Akadémiai Bizottságok ill. az Akadémiai Kiadóval egyetértésben bányászati és kohászati szakmai értelmező-szótársorozat szerkesztését és kiadását, illetve ezek korszerűsítését határozta el.

E sorozat keretében a *Bányászat* főcím alatt *Bányászat I., Szilárdanyagbányászat* és *Bányászat II. Fluidumbányászat* c. kötetek szerkesztését és kiadását határozta el az elnökség. Ez közül a mintegy 10 000 szó értelmezésére és az idegen nyelvű (német, francia, angol, orosz) megfelelőinek közlésére tervezett *Bányászat I.* dr. Alliquander Endre és dr. Esztó Miklós szerkesztésével, ill. szerzőségével mű kézírata el is készült, s a mintegy 100 ív terjedelműre be-

csült mű nyomdai megjelenítésének előkészítése folyik, a megjelenés előre láthatólag 1988 végére tehető. A *Bányászat II., Fluidumbányászat* alcímet viselő második bányászati kötet, a hazai kőolajtermelés megindulásának ötvenéves jubileuma alkalmából rendezett 20. vándorgyűlésére, amelyet Bázakerettyén ill. Keszthelyen tartottak, ez év október elején meg is jelent.

Ennek az új értelmező szótárnak megjelenése annál is inkább időszerű, sőt sürgető volt, mivel bár enek a tervezett, s már közreadott szótárnak elődje, a már idézett dr. Szilas A. Pál professzor által szerkesztett, ún. „kissárgá”-nak becézett elődje immár több mint két évtizede előtt jelent meg tehát a negyedszázad előtti helyzetet tükrözi, márpedig az azóta eltelt évtizedekben, az amúgy is igen gyorsan fejlődő fiatal műszaki tudományágunk nemcsak egyszerűen bővült, mint pl. a geotermikus energia kutatásával és feltárásával, hanem új tudományágakra, azok alkalmazására terjedt ki, mint pl. a számítógépek fokozott használatára, a számítógépes szimulálásra, vagy olyan matematikai módszereket alkalmaz, mint a véges elemek módszere stb.

Az idézett *Fluidumbányászat* tárgyú szótár tervének megvalósításában a szerzőknek és szerkesztőknek a mű címlapját követő oldalon felsorolt munkatársak nyújtottak hathatós segítséget. A szerkesztők köszönettel vették dr. Szilas A. Pál professzornak mint tanácsadónak, valamint dr. Árpási Miklós okl. olajmérnöknek az orosz szakkifejezések terén nyújtott hathatós segítségét, továbbá dr. Skripecz Sándor lexikográfiai tanácsait a szakszerkesztés terén.

A szótárban szereplő különleges kifejezések jobb megértését egy közel 200 ábrából álló gyűjteményfüggelék is segíti.

Dr. Alliquander Ö.—dr. Szabó Gy.: *Bányászat II. — Fluidumbányászat, Akadémiai Kiadó, Budapest 1987. 459 p.* bibliográfiai adatokkal rendelkező mű egyelőre nem került könyvkereskedői forgalomba. A könyv az OKGT—AGEL Budapest XI., Schönherz Z. u. 18. címén rendelhető meg utánvételes szállítással vagy a fenti címen készpénzfizetés (148,— Ft) ellenében. A könyv jelenleg kis példányszámban jelent meg, igény esetén utánnyomás történik. A megrendelés teljesítése a beérkezés sorrendjében történik.

B. M.